

Södertörns högskola

Examensarbete 15 hp | Utbildningsvetenskap - avancerad nivå 1 |

Höstterminen 2009

Barns samspel i rollek

– En studie om hur barn i rollek utvecklar social kompetens

Av: Kristina Mousa

Handledare: Anne-Christine Norlén

Title: Children's interactions in role-play - a study on how children develop social skills in role-play

Author: Kristina Mousa

Supervisor: Anne-Christine Norlén

Autumn: 2009

Abstract

This paper is a study on children's social interactions in role-play. The aim is to try to highlight how children with other develop social skills and how to further motivate children to see, understand and manage their reality in role-play by highlighting the characteristics of a functioning role-play. I would also highlight the importance of pedagogue's role in relation to children's social skills in role-play. The purpose flows into these issues, what distinguishes a functioning role-play? Can the children in role-play influence their thinking to develop understanding of others and the environment and if so, how? What significance does pedagogue's role in children's role-play? I used out of a qualitative methodology to carry out this investigation. I chose to gather information for my study using a passive monitoring method, which i wrote down in detail the children's verbal and physical communication of the role-play, and even pedagogens relation to children's role-play. The results show that children in role-play are playing with others and use playsignals and playrules in order to develop the role-play and social skills. This means that the language of both the physical and the verbal play an essential role for the understanding of these elements. Playsignals is an understanding of what is real and not, by using movement, gestures and facial expressions, but it is not everyone who understands the signals. To develop a successful game also requires that children in role-play relate to playrules. These are reciprocity, consensus and take turns. There are other factors that affect social skills and characteristics of a functioning role-play. Examples of these are creativity and imagination. The result also shows how the teacher influences on children's role-play in different ways when they integrates in role-play, and also play materila in preschool affects children's play.

Keywords: Role-play, interplay, social skills, pedagogue's role

Nyckelord: Rolle, samspel, social kompetens, pedagogens roll

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	5
1.1 Syfte och frågeställningar.....	6
1.2 Definitioner av begrepp.....	6
1.3 Disposition.....	6
2. Bakgrund och teori.....	7
2.1 Vad är lek?.....	7
2.2 Interaktioner och social kompetens.....	8
2.3 Fantasi och kreativitet.....	9
2.4 Lekens förutsättningar och betydelse.....	10
2.5 Beskrivning av rollek och dess utmärkande drag	11
2.6 Pedagogens roll.....	12
3. Metod och material.....	15
3.1 Material insamling.....	15
3.2 Urval.....	16
3.3 Genomförande.....	16
3.4 Bearbetning.....	17
3.5 Etiska övervägande.....	18
4. Resultat.....	19
4.1 Observation av ”åka på semester”.....	19
4.2 Observation av ”riddare”.....	21
4.3 Observation av ”spela bowling”.....	22
4.4 Observation av ”polis och tjuv”.....	23
4.5 Observation av ”mannen och hunden”.....	25
5. Analys.....	26
5.1 Vad utmärker en fungerande rollek?.....	26
5.2 Kan barn i rollek påverka sitt tänkande för att utveckla förståelse för andra och omgivningen, i så fall hur?	30
5.3 Vilken betydelse har pedagogens roll i barns rollek?.....	31
6. Slutdiskussion.....	34
6.1 Reflektion av metod.....	35
7. Käll- och litteraturförteckning.....	37

7.1 Otryckta källor.....	37
7.2 Litteratur.....	37
7.3 Elektroniska källor.....	38

1. Inledning

Under min utbildning har en förståelse givits av hur viktig och positiv leken är för barns utveckling i förskolan. Under den verksamhetsförlagda utbildningen hade jag möjlighet att observera barns lek i olika barngrupper, och bilden av lekens betydelse för barns utveckling blev mycket klarare. Barnen i förskolan kom i kontakt med verkligheten på ett annat sätt i leken, och med hjälp av andra barn eller vuxna kunde de utvecklas till sociala individer. Leken har idag, och i århundrade, haft en stor betydelse för barns utveckling. I läroplanen för förskolan (1998) kan man tydlig utläsa lekens betydelse för barns lärande: "Leken är viktig för barns utveckling och lärande." (Se Lärarförbundet, 2006:27). Vidare står det i läroplanen: "I lekens och det lustfyllda lärandets olika former stimuleras fantasi, inlevelse, kommunikation och förmåga till symboliskt tänkande samt förmåga att samarbeta och lösa problem." (Se Lärarförbundet, 2006:27).

Barn utvecklar kunskaper tillsammans med andra barn och vuxna genom att samspela (Johansson & Pramling Samuelsson, 2003:116), men de flesta vuxna har inte alltid sett leken som något positivt för barns utveckling eller någon mening med att interagera i barns lek. Däremot har denna synsätt idag utvecklats och man börjar se fördelarna med att den vuxne deltar i barns lek, genom att stödja leken och inte störa (Welén, 2003:35).

I denna uppsats har jag valt att fokusera på barns samspel i rollek. För att försöka synliggöra hur barn tillsammans med andra kan utveckla social kompetens, och hur det vidare får barn att se, förstå och hantera sin verklighet i rollek. Detta genom att belysa vad som utmärker en fungerande rollek. Jag vill även belysa vilken betydelse pedagogens roll har i förhållande till barns sociala kompetens i rollek. För att kunna undersöka detta har jag valt att observera barns rollek i en förskola, där barn leker tillsammans med andra barn samt hur pedagogen förhåller sig till leken. Eftersom begreppet "lek" är väldigt brett och innehåller olika former, blir det inte lätt att förklara begreppets mening. Därför har jag valt att fokusera på rollek som förekommer mest bland barn i 3-5 års ålder i förskolan där barnen föredrar att leka tillsammans. Förskolepedagogen Eli Åm (1993:17) förklarar rollek som en aktivitet där barnen leker utifrån sina villkor. Aktiviteten ses som spontan, har inga förutbestämda regler och innehållet bestäms utifrån barnets fantasi. I rollek utvecklar barn sitt språk så väl som sociala och kognitiva färdigheter (Welén, 2003:17).

Resultatet av denna undersökning baseras på de barngrupper från den förskola som jag har valt att studera och gäller enbart för dem. Jag riktar denna uppsats främst till blivande pedagoger och andra intresserade.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att via fem exempel på rollek belysa vad som utmärker en fungerande rollek, för att i och med det förstå hur barn i samspel med andra utvecklar social kompetens. Jag vill titta på vad det är som får barn att se, förstå och hantera sin verklighet i rollek. Jag vill även synliggöra vilken betydelse pedagogens roll har i förhållande till barns sociala kompetens i rollek. Syftet mynnar ut i dessa frågeställningar:

Vad utmärker en fungerande rollek?

Kan barn i rollek påverka sitt tänkande för att utveckla förståelse för andra och omgivningen, i så fall hur?

Vilken betydelse har pedagogens roll i barns rollek?

1.2 Definitioner av begrepp

Begreppen som har valts att definieras är centrala och utvecklas i uppsatsen.

Social kompetens definieras utifrån Vygotskij (i Strandberg, 2007:47) som menar att det är när människor samspelar med varandra, som bidrar till grundläggande utveckling av kompetenser. *Språk* innebär kommunikation som omfattar verbal- och kroppslig kommunikation (Löfdahl, 2004:13) *Rollek* innebär en aktivitet där barn använder saker som något annat samt låtsas vara någon annan i sin omgivning (Hangård Rasmussen, 1983:37). Begreppet utvecklas vidare i kapitel två.

1.3 Disposition

Här vill jag kort beskriva uppsatsens upplägg. Jag började med att inleda uppsatsen med en inledning. Sedan presenteras syftet och frågeställningarna, för att klargöra vad det är jag undersöker. Därefter följer en redovisning av teorier som behandlar förståelsen för barns lek och lekens betydelse, samtidigt som rollek är i fokus. Dessa teorier är väsentliga och relevanta

för att förstå och tolka resultaten som presenteras i uppsatsen. Metod och material redovisas i kapitel tre, där presenteras bland annat metoder som har valts att användas för att besvara frågeställningarna i uppsatsen. I kapitel fyra redovisas resultaten av observationerna. Därefter redovisas analysen i kapitel fem, där resultatet diskuteras. Uppsatsen avslutas med en slutdiskussion samt metoddiskussion som presenteras i kapitel sex.

2. Bakgrund och teori

Här kommer jag att behandla tidigare forskning om lek. Jag vill ge perspektiv på olika forskningsområden som är väsentliga för syftet och frågeställningar i uppsatsen. Först vill jag ge en allmän presentation av begreppet lek. Därefter ger jag en överblick av interaktion och det sociala samspelet, samt hur barn med hjälp av fantasi påverkar sitt tänkande. Detta för att få en förståelse för lekens förutsättningar och vad det har för betydelse för barn. Dessa perspektiv anser jag är viktiga för förstå hur rollek utvecklas och vad den har för betydelse för barns sociala kompetens som presenteras senare i avsnittet.

2.1 Vad är lek?

Therese Welén är lekforskare och har bland annat skrivit om lekens pedagogiska betydelse för barns utveckling samt hur den har förändrats över tid. Författaren skriver att det inte finns en enkel definition av begreppet lek. Welén menar att definiera begreppet lek är svårt eftersom det kan förklaras på olika sätt i olika sammanhang. Det de flesta forskare håller med om är att lek bara kan definieras om den innehåller vissa element, bland annat att lek är en spontan aktivitet, att den är frivillig, bidrar till att det blir lustfylld samt att den inte är målstyrd (Welén, 2003:22).

Barnpsykologen och författaren Birgitta Knutsdotter Olofsson (1993:11 ff.) som bland annat har forskat och skrivit om lekens betydelse, anser att det inte finns en självklar definition av lek. Författaren menar att det finns kriterier för vad som utmärker lek, och det första som tas upp är att det ska vara roligt att leka bland annat genom att skapa sina egna händelseförlopp utifrån sin fantasi. Lek blir inte på riktigt om ett barn känner sig ledsen, otrygg eller hotad, men däremot kan ett barn vara arg, rädd och ledsen i leken eftersom det inte är på riktigt. Vidare benämner författaren att lek är frivillig och spontan. Att leken är spontan menas att

leken utförs och uppkommer i stunden. Något som författaren även påpekar är att många forskare håller med om att det är själva processen som är viktig i leken och inte produkten: Till exempel att bygga ett hus av klossar är själva byggandet som är det väsentliga. Därmed finns det andra faktorer som påverkar barns lek, såsom lekmaterial i förskolan, inredningen i förskolan samt även pedagogernas relation och syn i förhållande till barns lek.

Det som mest utmärker lek enligt Knutsdotter Olofsson är att det som sker i leken sker inte på riktigt, leken etiketteras som "som-om händelser". Barn kan använda situationer, händelser och material från verkligheten annorlunda i sina lekar. Barn ser och reagerar på ett annat sätt än i verkligheten. Barn lämnar då verkligheten och omformar den utifrån sina mål. Vilket gör att gränser inte existerar i lek (Knutsdotter Olofsson, 1993:14). Margareta Öhman är barnpsykolog och har arbetat med att utveckla barns lek-, språk- och förmågan av empati i förskolan. Öhman relaterar till Gregory Bateson som är en kommunikationsteoretiker och menar att lek är ett sätt att förstå verkligheten med hjälp av metakommunikativa signaler som är tydliga. De används för att i leken kunna skilja på vad som är på riktigt och på skoj. Dessa signaler sänds av barn med tonfall, mimik eller ögonrörelser samt att de pratar under leken och om leken (Öhman, 2003:88).

Eli Åm är förskolelärare och har många års erfarenheter av förskoleverksamheten. Utifrån Buytendijk som har analyserat barns lek, förklarar Åm vad som tillhör lek och menar att det är när man leker med något. Det kan vara ett föremål eller en lekkamrat. Att leka handlar inte bara om att leka med något, utan det handlar även om att det man leker med ska leka tillbaka. Däremot kan det vara mer lockande att leka med en individ, eftersom att det kan bli mer spännande med oväntade idéer av andra än sina egna (Åm 1993: 28 f.).

2.2 Interaktioner och social kompetens

Socialpsykologen Lev Semjonovitj Vygotskij menar (i Strandberg, 2007:47 f.) att den sociala kompetensen har olika betydelse för olika individer, exempelvis anser en del vuxna att det är färdigheter för hur man uppför sig väl. Enligt Vygotskij är social kompetens när människor samspelar med varandra på olika sätt, såsom vuxna och barn och mellan barn och barn. Detta bidrar med grundläggande utveckling av kompetenser. Exempelvis utvecklas mentala, emotionella och sociala förmågor. Lotta Bjervås refererar till Sommer (1998) som konstaterar att människor som har färdigheter för att förstå sociala regler i samspel med andra, har social

kompetens i form av att kunna förstå och handla i sociala kontexter (Johansson & Pramling Samuelsson, 2003:63).

Vygotskij hävdar (i Strandberg, 2007:48) att det är viktigt för ett barn att kunna språket som används i det sammanhang barnet befinner sig i, för att utveckla kunskaper. Språket är ett slags verktyg som omskapas av barnet själv till ett instrument för att tänka. Det är i sociala interaktioner som barn utvecklar språket. Annica Löfdahl som är forskare inom förskolebarns utveckling och meningsskapande, menar att det är med hjälp av språket som ett barn kan samspela med andra. Med språk menar Löfdahl kommunikation som omfattar både verbal – och kroppslig kommunikation, som barn tillsammans med andra tolkar och förstår (Löfdahl, 2004:13).

2.3 Fantasi och kreativitet

Det är med hjälp av vår kreativitet vi skapar något nytt. Det skapade kan antingen vara ett ting i verkligheten eller något som konstrueras i människans intellekt eller känsla, som bara är i kännedom av människans inre. Denna kreativa förmåga byggs upp med hjälp av fantasi. Skapelser av fantasin är alltid konstruerade av element som är bekanta för en människans tidigare erfarenheter och tagna från verkligheten. Beroende på hur riklig erfarenhet en människa har desto mer fantasi har individen. Skapande existerar redan i leken, med hjälp av en kreativ bearbetning av tidigare upplevda intryck. Dessa tidigare intryck från verkligheten kombineras på olika sätt i leken, som således skapar en ny verklighet som tillfredsställer barns intresse och behov (Vygotskij, 2005:11, 13 och 15 f.).

Öhman (2003:100) menar att det finns ett samband mellan fantasi, kreativitet och skapande. Detta förklarar författaren med att ta upp ett exempel som säger, om ett barn inte har en kopp framför sig omvandlar barnet ett annat föremål som finns i närheten till en kopp. Det är med hjälp av kreativiteten barnet tänker på detta sätt. Det kreativa tänkande som byggs upp med hjälp av fantasin. Det är *fantasin* som bygger *kreativitet* så att något annat *skapas*.

Barn i lek spelar upp olika känslor som passar till den roll man intar i leken, eller väljer att inta en roll som hör ihop med den känsla barnet vill undersöka. Vilket är en del av den kreativa processen (Öhman, 2003:103). Lika så diskuterar Vygotskij att fantasin kan påverka känslorna av olika slag. Fantasi skapar inre bilder som inverkar på våra känslor, om inte det

som skapas stämmer med verkligheten så är känslan det som är verkligt. Exempelvis kan ett barn som befinner sig i ett mörkt rum inbilla sig att kläderna som hänger på väggen är en främmande människa. Denna fantasi av situationen är inte verklighet men barnet känner skräck som är fullkomligt verklig (Vygotskij, 2005:22 ff.).

2.4 Lekens förutsättningar och betydelse

Lek kan utveckla barnets språk, tänkande och fantasi. Leken kan även utveckla empati och inlevelse (Hangård Rasmussen, 1983:35, Öhman, 2003:87). För att barn ska kunna leka måste de vara medvetna om och förstå leksignaler som förmedlas av andra att det här är *inte* på riktigt. Detta för att själv kunna använda sig utav leksignaler i leken för att andra ska förstå det man menar. Det krävs att man är tydlig med signalerna att inte andra misstolkar signalerna, och får det svårt att tolka signalerna. Andra barn har även svårt att uppfatta språklekarna, det vill säga man förstår inte att ting från verkligheten kan vara annat i leken (Knutsdotter Olofsson, 2003:23). De barn som inte förstår leksignaler och tycker att det är svårt att tolka det som är på riktigt från det som är på låtsas, leder till låg status som lekkamrat. Barnen befinner sig då inte på samma nivå som de andra barnen, vilket medför att andra barn sällan vill ha de som lekkamrater (Hangaard Rasmussen, 1993:49).

Det blir en lyckad lek mellan kompisar om barn uppfattar och använder sig utav tre sociala lekregler. Dessa är *ömsesidighet, samförstånd och turtagande*. Ömsesidighet innebär att ett barn inte bestämmer mer än den andra, utan det ska vara jämställt oberoende av ålder, genom att barn emellan kompromissar i leken. Samförstånd betyder att när barn leker förstår de det, och förstår även vad de leker. Den tredje sociala regeln som innefattar turtagande innebär att barnen i form av bland annat dialog, turas om med att bestämma i leken. Detta för att det inte ska vara orättvist för något barn. Barn utmärks som sociala individer när de förstår lekreglerna (Knutsdotter Olofsson, 1993:121). Barn som inte förstår de sociala reglerna har brist på den sociala kompetensen (Knutsdotter Olofsson, 2003:84).

Psykologen Sigmund Freud menar att leken är ett sätt för barn att uppfylla sina önskningar. Freud hävdar liksom många andra att föremål från verkligheten kan bli något annat i barns lek. Olika situationer som barnen känner trygghet till kan upprepas flera gånger. Händelser kan även ändras i barns lek till något som stämmer med det de vill ha. Barn kan även i leken förebygga sina obehagliga situationer de har varit med om i verkligheten, genom att vid flera

tillfällen upprepa händelsen i leken (se Hägglund, 1989:14-15). Knutsdotter Olofsson menar att detta sker med hjälp av barns fantasi. När ett barn använder sin fantasi för att utveckla kreativiteten blir det möjligt att använda sina kunskaper och erfarenheter från verkligheten, och kombinera de till något nytt (Knutsdotter Olofsson 1993: 68). "Barns lekar är ett uttryck för fantasi och fantasin ger barnen möjlighet att skapa mening och innebörd." (Löfdahl, 2004:46). I det sociala samspelet kan barn med hjälp av det verbala och kroppsliga språket utbyta erfarenheter med varandra, och sätta samman olika erfarenheter till nya kreativa innehåll (Löfdahl, 2004:93).

2.5 Beskrivning av rollek och dess utmärkande drag

Rollek är en aktivitet där handlingsförloppet styrs av barns spontana fantasi. En aktivitet som inte har några förutbestämda regler och således blir handlingsförloppen väldigt öppna. Barn kan själva eller tillsammans med andra ingå i rollek. För de barn som vill delta i rollek tillsammans med andra krävs det att de har en del sociala färdigheter, där barn bland annat ska förstå när lek är på skoj genom olika gester, rörelser och tonlägen som sänds ut av andra deltagare (Åm, 1993:17 och 37 ff.). Hangård Rasmussen som bland annat är förskolelärare och har studerat lekens betydelse för barns psykiska utveckling förklarar vad rollek innebär. Han anser att rolleken är när barn använder sig av sin fantasi för att saker i sin omgivning ska användas som något annat, exempelvis att en penna blir ett flygplan. Ett barn i rolleken kan även låtas vara någon annan person eller ett djur, exempelvis hund, mamma, polis, doktor etc. (Hangård Rasmussen, 1983:37).

Barn kan lockas till kreativ användning i rollek, om det finns tillgång till material som har en mångsidig användning. Exempel på sådan kan vara papper, kartonger och lera. (Knutsdotter Olofsson, 1993:134).

Barn utvecklar social kompetens när de kan delta i rollek, i form av att de kan ta en annans perspektiv för att få en förståelse hur det kan kännas att vara någon annan. De har möjlighet att öva på olika typer av känslor vilket medför en förståelse för hur andras känslor och agerande kan se ut. Barn lär sig även i rollek att tillsammans med andra samarbeta och förstå samarbetets centrala regler ömsesidighet, turtagande och samförstånd. Det krävs då av barn bland annat att kunna lyssna, kompromissa och hjälpa varandra (Knutsdotter Olofsson, 1993:116 f.).

Barn utformar tekniker som skyddar, vidareutvecklar samt kan skapa ordning i rolleken. Det görs med hjälp av metakommunikativa språk, som används både kroppsligt och muntligt. Exempelvis pratar barn med låg eller hög röst, gör arm och ben rörelser och skickar signaler om vem som bestämmer och vad leken handlar om. Den form av metakommunikation som barn använder när de ska påbörja en lek, och tilldela sig själv och sin lekkamrat en roll, kallas för indirekt uppmaning. I leken finns det ofta en regissör som talar om för de andra deltagarna vad de ska säga eller att regissören bestämmer vad som ska hända i leken. Det finns ett annat barn i leken som hämtar rekvisita som är lämplig eller som talar om för andra barn när de säger fel repliker. Ett barn som däremot dominerar i leken kan antingen utveckla leken eller hämma den, beroende på hur stort intresse barnet har för makt (Hangaard Rasmussen, 1993:46, 48 och 52).

2.6 Pedagogens roll

I en norsk förskollärautbildning har psykoanalytikerna Piagets och Eriksons teorier haft ett stort inflytande, där lekens betydelse är fokuserad på varje enskilt barns utveckling. Därför har det pedagogiska värdet inte varit stort av att interagera i barns lek, eftersom samspelet mellan barn som leker har inte varit centralt. Detta har medfört att pedagogerna intagit en passiv roll i leken med rädsla att förstöra leken. Några engelska forskare har behandlat frågan om varför de flesta engelska förskolelärare väljer att inte delta i barnens lek. Dessa forskare kom fram till att risken är för stor att en vuxen som deltar i leken kan dominera. Eftersom att det blir svårt för barn att i ”låtsas leken” kunna skilja mellan fantasi och verklighet (Åm, 1988:33).

I Lärarens handbok finns det en samling av lärares yrkesetik, skollagen och skolformers läroplaner som läroförbundet har redovisat. Där presenteras bland annat läroplan för förskolan (1998) som menar att vuxna i förskolan ska vägleda och stimulera barn för att barnet ska få möjlighet till att utveckla nya insikter och kunskap samt även öka sin kompetens (se Läraryrket, 2006:28).

Johansson och Pramling Samuelsson är två författare som bland annat har erfarenheter av att arbeta med förskoleverksamhet som forskare på olika sätt. Författarna menar att det är viktigt

för en pedagog att förstå barns perspektiv för att kunna möta situationer tillsammans med barn. Detta genom att pedagogen är lyhörd och reflekterar över barns uttryck och det sammanhang som barnen befinner sig i. En pedagog blir på så vis mer uppmärksam över barns situationer, varför barn agerar på ett visst sätt, varför barn säger si eller så och vad som sker i ett barns medvetande. Till följd av detta får pedagogen kunskap om barns värld (Johansson & Pramling Samuelsson, 2003:23-24). En pedagog kan få det lättare att på ett naturligt sätt delta i lek om pedagogen först observerar leken (Åm, 1988:42).

Knutsdotter Olofsson beskriver hur viktigt pedagogens agerande och delaktighet är för barns utveckling i sociala samspel. De vuxna ska fungera som stöd för barns lek och skapande verksamhet där de vuxna har respekt för leken. Det betyder att den vuxne i barns lek inte avbryter eller stör, exempelvis för lunchdags. Respekt visar alltså den vuxne när den skyddar och värnar leken. Den lekform som mest behöver skydd är rolleken, eftersom det krävs koncentration för att barn ska uppfatta och förstå andra barns förhållande till leken. Vidare menar Knutsdotter Olofsson att ro och trygghet är viktigt för att barn ska utveckla leken. De barn som känner sig otrygga och spända behöver stöd från den vuxne på så sätt att den vuxne finns i närheten och ger barn stimulans att leka. Detta genom att den vuxne kan föreslå olika lekteman och att den vuxne själv börjar låtsas (Knutsdotter Olofsson, 1993:123 och 125).

Det är viktigt för den vuxne när den deltar i lek att utgå utifrån barns villkor och vara en av dem, samt tänka på att inte dominera leken. Det är barnen som ska styra leken. Den vuxne ska försöka att utvidga och berika leken genom att ställa frågor, ge förslag och ta fram tillgängligt material. Den vuxne ska även tänka på att använda sig av rollteknik genom rolltypiskt språk och handlande. Detta för att utveckla förståelse för leksignaler, för vad som är fantasi och verklighet. Vilket är en fördel för speciellt de barn som har svårt med att förstå temat i leken, har olika erfarenheter och som missuppfattar språk och begrepp som används i leken. I leken kan pedagogen även förtydliga lekreglerna ömsesidighet, samförstånd och turtagande (Knutsdotter Olofsson, 1993:125 och 127).

Det är positivt att vuxna deltar tillsammans med barn i rollek. Helst ska den vuxne delta när barn talar om vilken roll de ska spela eller att den vuxne alltid deltar när leken redan är igång, för att den vuxne ska utgå ifrån barnens villkor i leken. En vuxen som deltar i rollek tillsammans med barn kan öka rollistan i form av att få med sig andra barn som står utanför leken eller har svårt att leka, genom att den vuxne kan föreslå en roll (Åm, 1988:41-42).

Margareta Öhman säger (idagsidan, SvD, 09-10-12) att en pedagog ska vara försiktig att försöka få med ett barn som nästan aldrig är med andra och leker, eller har svårt att leka på grund av att barnet är aggressiv eller förstör i lek. Öhman menar att pedagogen ofta stoppar in ett barn som inte får vara med i en lek, eftersom pedagoger tycker att alla ska vara vänner och få vara med i leken. Detta kan vara kränkande för andra barn att pedagogen får med ett barn som förstör i leken. Det kan även vara kränkande för det barnet som blir in stoppad i leken. Öhman konstaterar att barn som leker bra med andra har rätt till att leka.

Åm refererar till Rasmussen som tar upp ett konkret exempel på hur man kan dra med barn som inte leker i leken. Ett bra sätt som inte påverkar leken eller barnen negativt är att få med det barn som inte leker eller har svårt att leka, när leken är aktivt igång. På så vis koncentrerar sig inte de andra barnen på den nya deltagaren, utan de är aktiva i leken som pågår. Om man före lekens början tilldelar en roll till ett barn som har svårt att leka, hade chansen varit större att de andra barnen inte skulle acceptera att barnet får vara med (Åm, 1988:44 f.).

3. Metod och material

3.1 Material insamling

Jag har använt mig av kvalitativ forskning för att genomföra min undersökning. Staffan Stukát är dr i pedagogik och hävdar att det kvalitativa synsättet har sin utgångspunkt av en hermeneutik perspektiv. Med det menar Stukát att innebörden av en kvalitativ forskning är att tolka och förstå det framkomna resultatet. Resultatet skall inte generaliseras eller förutspås, utan man ska beskriva eller gestalta något. Syftet med en kvalitativ forskning är att hitta och beskriva fenomen som finns inom det område som studeras (Stukát, 2005:32 och 34).

Jag valde att samla information till min undersökning med hjälp av en observationsmetod vilket var passande för mitt syfte och mina frågeställningar. Jag observerade barns rollek och det sociala samspelet mellan barn och barn och mellan barn och vuxna, vilket medförde att jag kunde observera både verbala och kroppsliga kommunikationer för att bland annat förstå hur de sociala samspelet uppstår. Stukát menar att metoden observation är lämplig för undersökningar gällande vad människor gör samt säger, genom att använda sig själv som mätinstrument i form av att lyssna, titta och anteckna. Stukát säger att det positiva med att observera är att man kan studera både verbala och icke -verbala beteenden, vilket ofta medför att resultatet blir konkret och lätt kan begripas. En stor fördel är att man får fram information som är direkt hämtad från det plats som observeras. Det negativa med att använda sig utav observation är att man inte kan observera inre känslor och tankar hos människor, vilket kan upplevas begränsande. Det kan även vara tidskrävande (Stukát, 2005:49).

Den typen av observation jag valde att utföra kallas enligt sociologen Ann Kristin Larsen för *passiv deltagande observation* där den som observerar en situation inte vill att situationen ska bli påverkad av hans/hennes närvaro. Forskaren är endast på plats för att beskriva och anteckna det skeende som uppstår. Vidare menar Larsen att forskaren kan i förväg veta vad den ska studera genom att man i förväg noterar punkter för vad man ska titta efter (Larsen, 2009:90 och 93). Detta hade jag i bakhuvudet under min observation genom att jag utgick ifrån mitt syfte och frågeställningarna. Stukát (2005:49 f.) kallar denna typ av observation för *ostrukturerad observation* där forskaren utgår från ett löpande protokoll då forskaren kontinuerligt antecknar och skriver ner händelser medan han/hon observerar. Dit hör en

dagbok eller så kallad loggbok där forskaren skriver ner sina anteckningar. Jag använde en loggbok under den tid jag observerade.

3.2 Urval

Jag genomförde observationerna på en förskola som inte ligger långt ifrån mitt bostadsområde. Jag valde den förskolan på grund av tidigare kännedom. Jag har sen några år tillbaka vikarierat där periodvis, och har bland annat fått syn på hur pedagogerna arbetar på den förskolan. Förskolan är inspirerad av Reggio Emilia filosofin där barnen ses som aktiva, lärande och kompetenta redan från födseln. Det är barnens förkunskaper, tankar och teorier som är det väsentliga och sätts i centrum. Vilket medför att barn måste ha tillgång till att utveckla sin fantasi som hjälper barn att bearbeta, pröva och ompröva sina tankar och hypoteser. Barn har således möjlighet till fri lek, där de flesta barnen kan leka rollekar tillsammans och utmana sina tankar. Det är viktigt med samspel och dialog mellan barn och barn samt vuxna och barn för att utveckla lärandet. Pedagogens uppgift är att utmana och stimulera barns tänkande (Förskolans arbetsplan, 2009). Därför valde jag att göra min undersökning på denna förskola som var relevant för min undersökning.

Jag valde att observera på en syskonavdelning där barnen är mellan 3-5 år gamla. Åldern var viktigt för min undersökning eftersom rollek särskilt förekommer under en viss ålder. Avdelningen bestod av 38 barn och många av dessa lekte rollekar i den fria leken, det vill säga den lek som endast styrs av barnen som lägger upp egna regler. Jag behövde inte lämna ut ett missivbrev till barnens vårdnadshavare för ett godkännande av observationen, eftersom jag redan vid kontakt med pedagogen som har ansvaret i förskolan fick ett godkännande. Till följd av detta kunde jag observera fritt på avdelningen.

3.3 Genomförande

Innan jag utförde observationerna tog jag kontakt via telefonsamtal med en pedagog som har ansvaret på förskolan. Pedagogen visste vem jag var och känner till min utbildning eftersom jag tidigare har arbetat på förskolan. Jag berättade att jag skulle skriva en uppsats baserad på barns sociala samspel i rollek och vad det skulle innehålla. Jag talade om för pedagogen syftet och frågeställningarna samt den metod jag skulle använda mig utav och hur jag kommer att använda materialet. Jag talade även om att personerna och förskolan som blir observerade

kommer att vara anonyma samt att det resultat jag får fram enbart kommer att redovisas i uppsatsen. Detta förmedlade pedagogen vidare till sina medarbetare, för att alla inom den avdelningen skulle vara medveten om att det är både barn och vuxna som kommer att observeras i rolleken. Utan tvekan fick jag ett självklart godkännande. Vi planerade vilka följande dagar och tider jag skulle vistas i verksamheten.

Jag observerade vid fyra olika tillfällen på förskolan. Två av de fyra tillfällena jag observerade ägde rum på gården där barnen oftast leker efter lunch, medan i de andra två tillfällen var vi inomhus. Varje observationstillfälle var cirka 60 minuter långt. Under observationerna skrev jag i detalj flera olika händelser i en loggbok, som jag hade med mig under alla observationstillfällena. Jag skrev ner det barn pratade om och gjorde i olika rollekar, det vill säga att jag antecknade det verbala och kroppsliga språket som barnen använde sig av för att kommunicerade. Observationen genomfördes sällan i början av en rollek, eftersom att barnen redan hade startat leken innan jag började observera, med anledning av att jag precis hade avslutat observera en annan rollek. Jag visste i förväg vad jag ville studera och utgick ifrån frågeställningar och syfte när jag observerade. Frågorna har ändrats under studiens gång och har blivit mer specificerade.

Observationerna genomfördes under den fria leken, vilket menas att de organiserade aktiviteter så som samlingar och utevistelser uteslöts. Jag observerade sju olika rollekar. Under den tid som jag observerade barnens rollek var jag tvungen att förflytta mig till olika platser för att följa barnens händelser i rollekarna. Jag försökte hålla mig i bakgrunden av barnens rollek för att inte påverka dess pågående aktivitet. Jag deltog inte i observationerna, eftersom jag valde att se situationerna utanför ramen. Dock var barnen många gånger nyfikna över vem jag var och gjorde i verksamheten, men det påverkade inte innehållet i deras rollek. De stunderna jag blev avbruten från att observera har jag inte tagit med i resultatet. Efter varje tillfälle av observation satte jag mig ner med mina anteckningar som jag tolkade och frågade en pedagog hur gamla barnen var som deltog i varje rollek.

3.4 Bearbetning

Jag observerade sju olika rollekar men valde att presentera fem utav dem i resultatet. I fyra rollekar lekte barn tillsammans, där ingen pedagog var delaktig i rolleken, och i en av rollekar fanns det en pedagog som deltog. Efter de fyra olika tillfällen av observation, sammanställde

jag den insamlade material som jag hade tolkat. Materialet samlades under fem olika teman som representerar det barnen lekte i rollekarna, ”åka på semester”, ”rida häst”, ”spela bowling”, ”polis och tjuv” och ”mannen och hunden”. Dessa rubriker på teman är beteckningar som barnen använde i rollekarna. När detta var färdigt läste jag igenom materialet för att kunna hitta det mest relevanta till min undersökning, genom att analysera den sammanställda informationen.

3.5 Etiska övervägande

När man genomför ett vetenskapligt arbete är det viktigt att vara etisk medveten, som innebär att man tar ställning till etiska principer. Det handlar om att kunna lita på forskaren och forskningsresultat. Det handlar om att kunna begränsa det som eventuellt kan vara negativt laddat för individer som är berörda av undersökningen (Larsen, 2009:13 f.).

Stukat (2005:131 f.) menar att det finns etiska krav för forskning som har givits ut av bland annat Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsområdet. Det första kallas för *informationskravet*. De som studeras ska vara informerade om studiens syfte och tillvägagångssättet, samt hur materialet skall användas i studien. Den som är delaktig i undersökningen har rätt att avbryta när den känner för det. Forskaren ska även presentera sitt namn och den institution som forskaren är knuten till. Det andra kravet är *samtyckeskravet* som innebär att om den delaktige vill avbryta undersökningen får den inte utsättas för ytterliga påtryck. Det tredje är *konfidentialitetskravet*. Det innebär att forskaren ska ta hänsyn till att de som deltar skall vara få anonyma. Detta ska de medverkande ha kännedom om. Innebörden av det fjärde kravet som är *nyttjandekrav* är att forskaren endast får använda det insamlade informationen för forskning och får inte utnyttjas på annat sätt.

Innan jag utförde min observation fick personalen på avdelningen på förskolan reda på mitt syfte och tillvägagångssättet samt de krav som gäller för det resultat jag får fram. Mitt namn och vilken institution jag är knuten till visste den ansvarige för förskolan redan om. Förskolan, barn och pedagoger som blir observerade framställs som anonyma i resultatet. Barnens och pedagogernas namn är fingerade i uppsatsen.

4. Resultat

Här kommer en presentation av de fem observationerna på förskolan. Observationerna är indelade i fem olika teman som innehåller den typ av rollek barn tillsammans med andra barn och vuxna leker. Dessa är ”åka på semester”, ”riddare”, ”spela bowling”, ”polis och tjuv” och ”mannen och hunden”. Resultatet kommer att beskrivas i form av text men till mesta del presenteras de dialoger (replikerna) som framkom under rollekarna. Replikerna markeras kursivt för att man tydligt ska kunna se vad som görs och sägs. Ett och samma barn kan förekomma vid mer än ett tillfälle. Åldrarna är presenterade för varje barn.

4.1 Observation av ”åka på semester”

Fyra barn leker en familj som ska åker på semester. Det är Per (4 år) som spelar storebror, Maja (4 år) som spelar mamma rollen, Oskar (5 år) som är pappa och Tina (4 år) som är lillasyster. Lite senare under leken kommer pedagogen Faja och tränger in Linus (3 år) i leken. Leken utspelar sig inomhus i det rum som barnen och pedagogerna i verksamheten kallar för byggrummet.

Oskar: *Hallå skynda på vi måste hinna packa så att vi kan åka på semester.*

Maja: *Ah just det, idag var det vi skulle åka och jag som nästan glömde. Kom nu Tina vi ska packa.*

Tina säger till Maja: *Jag vill ha med mig mina simballonger och när jag frågar dig då ska du säga att jag får.*

Maja: *m okej, det kan jag säga*

Tina: *Får jag snälla mamma ta med mig mina simballonger, jag vill ha dom.* Hon håller upp två små leksaks bollar som motsvarar simballonger och har ett stort leende.

Maja: *A det får du, men du måste nu skynda de åker.*

Per: *Hallå, mamma skynda på vi måste också hinna hälla bensin. Pappa sitter i bilen och väntar.*

Oskar sitter på en bänk som är ungefär en meter lång, och föreställer en bil. Han sitter längst fram på bänken med armarna utsträckta framför sig och håller i en plasttallrik som föreställer en bil ratt.

Oskar: *TUT TUT! vi måste åka nu.*

Flickorna som befinner sig två meter ifrån springer fram till bilen och sätter sig bakom Oskar, medan Per kommer gående efter. Per håller i tre rör som består av kartonger och är ungefär en halv meter långa. Han ställer sig bredvid bilen.

Per: *Jag lägger in våra väskor i bagaget.*

Oskar: *Tina låt din bror komma förbi så att han kan lägga väskorna där hos dig.*

Per: *Nej jag ska lägga de i bagaget.*

Per låtsas lyfta bagageluckan lägger väskorna i bilen och sätter sig.

De kör iväg med en brummande motor.

Oskar: *Brum Brum, nu ska det bli roligt att åka på semester.*

Flickorna i bilen skriker: *JAAA, VI SKA PÅ SEMESTER.*

Tina: *Och jag har mina simballonger med mig, pappa.* Hon uttrycker sin glädje med att le och håller i sina simballonger med båda händerna, samtidigt som hon nöjsam lutar sig mot Majas axel.

Katja som är pedagog kommer in till rummet som de lekande barnen befinner sig i. Hon går fram till barnen och säger: Hörrni, ni får dämpa er lite, ni behöver inte skrika. Tina kom så äter vi frukt istället.

Pedagogen tar henne i handen och går till rummet bredvid. Oskar rynkar på pannan och vänder blicken till Per.

Maja: *Men oh, nu vill inte jag vara med.*

Oskar: *Gå du vi ska åka till Spanien själva, eller hur Per.*

Per: *Ja då kan vi istället vara sånna här tuffa killar som kör snabbt, då måste du gasa hårt.*

När pojkarna har lekt i några minuter kommer Faja fram med Linus (3 år), som håller sig lite bakom Faja.

Faja: *Jag tycker ni ska låta Linus här också få vara med, säger hon bestämd.* Hon följer Linus till bilen och går därifrån.

Linus pekar på de tre kartong rören som finns på bänken och frågar: *Vad är dom här för nåt?*

Per rynkar på pannan lite argt och säger: *Det är våra väskor, vi leker att vi ska på semester.*

Linus: *vad väskor, det finns inte saker på väskan.*

Oskar säger lite irriterad: *Men vi låtsas att det finns saker i den.*

Linus: *Det är inte alls väska, vad finns i den då, det finns inte?*

Oskar ställer sig upp och vänder ryggen mot Linus och säger: *Per jag ska gå och äta frukt, vill inte du också äta?*

Per: *Nej jag vill göra något annat.*

Oskar: *Jag ska i alla fall äta frukt.* Oskar möter Faja i rummet bredvid.

Faja: *Lekte ni inte?*

Oskar: *Jag orkade inte.*

4.2 Observation av ”riddare”

Barnen från syskonavdelningen och två pedagoger befinner sig ute på gården. Två barn, Ida (3 år) och Gabriel (4 år) befinner sig i sandlådan nära två gunghästar.

Gabriel: *Alltså vi kan leka såna här riddare och dom här får vara våra hästar.* Han pekar mot de två gunghästarna som finns på sandlådan.

Gabriel: *Du tar den här* (pekar på hästen till vänster) *och jag tar den bredvid dig.*

Ida sätter sig på sin häst och håller i handtagen som finns på sidorna av hästen och säger:

Vänta jag ska hämta hopprep som vi kan knyta på hästen och hålla i.

Gabriel: *Okej men skynda fienderna är på väg till vår stad och vi måste kriga.*

Ida kommer springande fram med två hopprep. Hon och Gabriel knyter fast hopprepen runt halsen på hästarna.

Ida: *Nu ska vi hoppla så vi hinner.*

Gabriel: *Nej* (säger han med en irriterad röst), *jag säger till. NU börja rid.*

Båda gungar sig fram och tillbaka med sina hästar ett litet tag.

Ida: *Hoppla hästen, kom igen, galopp galopp. Gabriel vi måste stanna för att min häst måste kissa.*

Gabriel: *Nej annars hinner vi inte fram till fienderna. Dom kommer in i vår stad.*

Ida: *Men jo jag måste annars kan inte hästen kriga.*

Gabriel: *Men jag är den stora riddaren så jag säger till när vi kan stanna.*

Ida: *Men jag är också en stor riddare.*

Gabriel: *Nej bara en kan var det.*

Ida slutar gunga och ser på Gabriel med arga ögon men säger inget. Hon försöker ta loss repet från hästen.

Gabriel: *Ida du kan inte ta bort hästens rep då kommer du att ramla.*

Ida har fått loss repet, håller sin höft med sin högra hand och säger med en irriterad: *Jag är inte med längre, det är inte roligt längre.*

Gabriel: *Men du får vara en stor riddare sen om du vill.*

Ida uppmärksammar inte det Gabriel säger utan går sin väg.

4.3 Observation av ”spela bowling”

Tre barn leker familj som är i bowlinghall. Det är Sara (3 år) som är dottern, Mia (4 år) spelar mamma och Jan (3 år) som är sonen i familjen. Leken utspelas inomhus i ett av de stora rummen på förskolan, där barnen ofta har samling.

Mia: *Ska vi köpa något som man kan äta när vi ska spela bowling. Sara jag kan köpa en cola till dig och till Jan kan jag köpa en godispåse.*

Sara: *Okej mamma, Jag och Jan kan sitta så länge på våra platser och väntar tills du kommer.*

Mia: *A men sätt er där på bänken för att det är så när man spelar bowling. Hon pekar på en bänk som finns en bit bort i rummet.*

Sara och Jan går fram till bänken och sätter sig ner. Mia kommer fram till dem och bär på klossar och två rör av kartong, och säger: *Här har ni gosaker som jag lägger här. Ni får ta om ni vill. Jag ska göra ordning spelet.* Mia ställer sakerna på bänken. Sedan går hon fram, en bit ifrån bänken och ställer upp fyra rör som består av kartong på en rad som föreställer käglor. Sedan tar hon fram en tjock och ungefär 20 centimeter kloss som i det här spelet är en klot.

Sara: *Va kul det ska bli att spela bomling.*

Jan: *Det heter bowwling. Jan ljudar till bowling.*

Mia: *A jag börjar så får ni titta och gör efter. Mia låter klossen glida mot golvet och träffar tre av de två rören som står på golvet.*

Jan och Sara: *JAAAAAAAAA. Och klappar händerna samtidigt.*

Mia: *Nu ska du kasta. Mia tittar på Jan*

Sara: *Men jag trodde det var jag som skulle kasta bollen nu.*

Jan: *Efter mig, jag är storebror då börjar jag, och det här är en klot. Sara är tyst och observerar Jan när han ska kasta.*

Jan lutar sig ner och kisar med ögonen för att sikta på kägorna. Han går bakåt och rör sig sakta fram, samtidigt som han tar ner armen mot golvet och puttar kloten så att den glider mot golvet. Han får ner två käglor.

Jan: *OHHH, Kloten var ju tung jag kunde nästan inte bära den. Jag ville få ner alla dom. Han ger ifrån sig en djup suck och slår sig ner på bänken.*

Mia: *Men du kastar som en proffs.*

Sara: *A, jag ska också försöka göra som du när du kastar den där kloten. Kolla.*

Sara ställer sig upp med kloten i handen, hon lutar sig ner håller kloten framför sig för att sikta och kastar klossen mot kägorna.

4.4 Observation av ”polis och tjuv”

16 barn i syskonavdelningen är ute på gården, tillsammans med tre pedagoger. Fyra barn bestämmer för att leka det som de kallar för polis och tjuv. Det är Oskar (5 år), Per (4 år), Sara (3 år) och Maria (4 år). En pedagog som heter Frida blir tilldelad en roll, som senare under leken får med Kalle (4 år) i leken.

Oskar: *Per vi ska leka polis och tjuv, vill du vara med.* Oskar står med Sara och Maria.

Per: *Vilka ska vara polis och tjuv?*

Oskar: *Kolla jag och du vi är poliser och Maria och Sara får vara tjuvar.*

Maria: *Alltså det kommer att vara kul om du är med.*

Per: *A jag vill, jag ska bara på toaletten.* Per går in till förskolan.

Några minuter efter kommer Per. Maria och Sara befinner sig i sandlådan och Oskar sitter på bänken bredvid och uppmärksammar när Per kommer ut.

Oskar: *Okej Per vi har två tjuvar som har tagit en plånbok vi måste hitta de.*

Sara pratar med en låg röst: *Hallå poliserna är nära oss vi måste bort härifrån.*

Maria skriker: *SPRING FÖR LIVET!*

Frida som står några meter ifrån tittar på barnens lek då och då, samtidigt som hon tittar runt på andra barnen.

Maria och Sara springer till trähuset som finns nära grinden. Oskar och Per springer efter.

Oskar: *Kom igen nu, vi måste ta dom.*

Maria: *AHHHHH dom kommer. Gå inte in i huset de vet var vi är, fortsätt spring.*

Sara: *Vi springer till gräsmattan.*

Oskar och Per stannar upp ett tag. Per lägger sina händer runt Oskars öron och lutar sitt huvud mot örat. Det ser ut att Per viskar något till Oskar. De springer in till förrådet där uteleksaker finns. De kommer ut med ett hopprep var. Oskar skriker till flickorna som just nu sitter på bänken och väntar på att bli tagna.

Oskar: *Bara så att ni vet så är dom här våra rep som vi knyter er med och tar er till fängelset.*

Per: *Sandlådan är fängelset.*

Oskar och Per springer fram till flickorna som just nu ställer sig upp och springer i olika riktningar.

Per får tag i Sara och knyter fast henne med repet.

Oskar: *Bra gjort, jag tar fast den andra, stå kvar där.*

Oskar springer fram till Frida som har observerat barnens lek ett tag och säger: *Frida kan du också vara tjuv.*

Frida: *Vad ska jag då göra?*

Oskar: *Du måste rädda din kompis Sara som är fast och Maria hon är också tjuv som jag måste ta. Men du får akta så att inte du också blir tagen för att vi är snabba.*

Frida: *Så Per är också polis.*

Oskar: *Ja, men han står och vaktar så att inte Sara flyr.*

Frida springer fram till Maria och säger: *okej Maria vi måste rädda Sara.*

Maria: *Jaa är du också tjuv, va roligt.* Maria ler.

Oskar iakttar Maria och Frida som smyger fram till Sara. Han själv börjar nu röra sig fram till sandlådan.

Per ser spänd ut, han hoppar upp och ner, upp och ner: *Kolla, dom kommer fram du måste ta dom för att jag vaktar.*

Oskar ryter ett konstigt ljud och säger: *nu kommer jag, flytta på er annars tar jag fast er.*

Maria ser spänd ut och spärrar ögonen mot Frida: *HJÄLP! Vi måste springa igen.* Frida tar Maria i hand och de båda springer.

Frida: *var inte orolig Sara vi kommer att rädda dig.*

Kalle som står en bit ifrån Frida tittar med ett leende på Sara och Per som finns i sandlådan. Han går fram till bänken som finns nära sandlådan.

Efter ett tag springer Frida fram till Kalle som sitter på bänken och tittar på när de leker.

Frida: *Vänta lite ni får inte ta mig nu jag kom på en ide, Kalle stå du som vakt så kan du Per också springa så att inte Oskar själv jagar. Då får vi lika många poliser som vi tjuvar,* säger hon med en överraskande röst.

Kalle har ett stort leende och ställer sig upp: *A jag vill.*

Per: *A Kalle stå du jag måste hjälpa vår vän.*

Frida: *Vänta lite, jag kom på en sak.*

Frida går till förrådet där leksaker finns och hämtar med sig en plast kopp och säger: *Här Sara får du vatten om du skulle bli törstig i fängelse.*

Frida: *Var ska vi springa nu, kanske bakom det trädet.* Frida pekar till höger mot trähuset.

Maria: *Kom jag kan visa dig, det finns en grotta där nere som vi kan gömma oss.* Maria pekar mot trähuset. Maria och Frida springer dit tillsammans.

Kalle tar en ungefär 30 centimeter lång pinne som finns en bit ifrån honom och säger: *Men då kan jag ha den här pinnen som en elektrisk pinne. För att om någon rymmer kan jag nudda*

och då kan man svimma. Kalle viftar försiktigt med pinnen som ett hot för den som försöker rymma.

Sara försöker ta sig ut från sandlådan, medan hon tar några små steg säger hon viskande: *Oh shiit, jag måste akta mig.*

Kalle ser detta och sträcker fram pinnen mot henne och nuddar henne med pinnen.

Sara: *AAJJJJJJJJ! Jag blev nuddad.* Sara lägger sig ner på sandlådan.

Oskar: *Bra där Kalle.*

Kalle har ett stort leende och säger: *Du ska inte försöka.*

Frida har blivit tagen av Oskar och Maria av Per. Oskar och Per ser stolta ut och går fram till Kalle.

Frida: *Oh nej, vi har blivit tagna.*

Per: *Där fick ni, nu är ni fast och ingen kan rädda er.*

Maria: *Hallå vi kan byta nu får vi flickor vara poliser och ni tjuvar.*

4.5 Observation av ”mannen och hunden”

Två pojkar leker i byggrummet. Barnen har redan tilldelat sig rollerna mannen och hunden. Det är Stefan (4 år) som spelar hunden och Anders (4 år) som leker husse till hunden.

Anders: *Kolla hunden, du ska nu springa till dörren (pekar mot papperskorgen som finns en meter ifrån) för att du hör något och när jag öppnar finns det ingen.*

Stefan står upp som en hund, med sina armar och ben på golvet och tittar med stora ögon på sin husse och vänder blicken mot papperskorgen.

Stefan: *VOFF VOFF!*

Stefan rör sig lite snabbt mot papperskorgen och skäller mot den.

Anders: *Nej inte nu, jag säger till. För att du måste äta först och sen.*

Stefan går tillbaka till sin plats där han stod innan och tittar på sin husse med en ledsen min.

Stefan: *Men du sa ju nu, det var därför jag gick dit.*

Anders: *Du är hungrig nu, så du ska lukta på mig för det betyder att du vill ha mat.*

Stefan rör sig mot Anders. Anders klappar på hundens huvud. Stefan lyfter på huvudet och luktar på Husses hand.

Anders: *Ja, ja du ska få mat. Vänta här.*

Anders går till lådan med klossar i. Han plockar fram några stycken och lägger de på en plasttallrik.

Anders: *Här får du hunden.*

Stefan sträcker ut tungan och andas lite snabbt samtidigt som han rör på sin rumpa åt vänster och höger.

Stefan: *VOFF VOFF! Nu blir jag glad, för att du hämtar min favoritmat.*

Anders: *Nu hunden ska du höra dörren som vi sa.*

Stefan går mot papperskorgen.

Anders: *Inte nu jag ska knacka på golvet så att du tror att det är dörren, då ska du springa fram.*

Stefan: *Men asså du sa ju nu.*

Anders: *Jag skulle göra det men du väntade inte.*

Stefan: *Okej börja. Sen efter vi kan göra att mannen och hunden ska till parken. Sen när du öppnar dörren.*

5. Analys

Här kommer resultatet att diskuteras. Detta presenteras utifrån frågeställningarna i uppsatsen.

5.1 Vad utmärker en fungerande rollek?

Det som bland annat utmärker en lek är när ett barn har roligt genom att utveckla egna händelseförlopp i leken. Det är ingen lek när ett barn på riktigt känner sig otrygg blir arg eller ledsen. Lek ska vara lustfylld, spontan som innebär att leken uppstår plötsligt, här och nu, samt att leken ska vara frivillig (Knutsdotter Olofsson 1993:11 ff. och Welén 2003:22).

Utifrån observationerna kan man utläsa att barn utvecklade en rollek när de tyckte att det var roligt och spännande, när de plötsligt kom på vad de skulle leka. Däremot kunde de barn som kände sig arga eller kände någon form av obehaglig känsla, bestämma sig för att inte fortsätta leka. Detta visades tydligt i observationen av ”åka på semester” och ”riddare” utifrån de rörelser och tonläge barnen använde i rollekarna. Barnen hade lust och roligt när de lekte och själva bestämde sina händelseförlopp som de skapade utifrån sin fantasi. Vygotskij (2005:11,13 och 15 ff.) förklarar att fantasi alltid är element från verkligheten som barnet har upplevt och är bekanta med. Dessa element som antingen är ting från verkligheten eller en känsla som skapas till något nytt i leken som tillfredställer barns intresse och behov, med hjälp kreativiteten.

Rollek är när barnen ofta använder saker i verkligheten som något annat (Hangård Rasmussen, 1983:37). I de fem presenterade rollekar som jag observerade förvandlades de flesta sakerna till något annat, exempelvis när barnen lekte ”åka på semester” föreställde sig barnen att rören av kartong var resväskorna som bland annat fick innehålla kläder. De andra barnen som lekte ”spela bowling” använde en stor kloss som en bowlingsklot. Klossar föreställdes som hundmat i rolleken ”mannen och hunden”. Hangård Rasmussen (1983:37) menar även att rollek är när barn spelar vara någon annan i leken. Detta kan man tydligt se i observationerna, exempelvis kunde två barn spelade ”riddare” och i en annan rollek spelade ett barn hund både kroppsligt och verbalt. Knutsdotter Olofsson (1993:134) menar att när det finns tillgång till material som har en mångsidig användning lockas barnen till kreativ användning i rollek. Det visade sig att ju mer saker barnen hade tillgång till som fanns i närheten användes de i leken som något annat. Materialet kunde vara som ett hjälpmedel att utveckla leken i den mån att barnen såg, reagerade och använde situationer annorlunda i leken. Vilket kopplas till Knutsdotter Olofsson som menar att det som utmärker lek är att det som sker i leken sker inte på riktigt, leken förutses vara ”som-om händelser” (Knutsdotter Olofsson, 1993:14).

Det är med hjälp av den kreativa processen som barnen under leken kan spela upp olika känslor som passar den roll man intar (Öhman, 2003:103). Exempel på det är när Jan som spelar bowling blir missnöjd och känner sig irriterad när han inte får ner alla käglor (kartongrören) som är uppstaplade, och skyller på att klotet (klossen) är tung som den i verklighet är, för att skydda sin självkänsla. Han ger ifrån sig ett missnöjt verbalt uttryck och slår sig ner på bänken. Detta tolkar jag på så sätt att Jan spelar upp en känsla som passar hans roll som missnöjd bowlingspelare. Lika så kan man se i observation av ”mannen och hunden” hur Stefan uttrycker en hunds glädje när han får sin favoritmat med sitt kroppsspråk. Öhman (2003:103) menar även att ett barn väljer att spela en roll som hör ihop med den känsla barnet vill undersöka. Detta kan man se i observation av polis och tjuv där barnen som deltar utvecklar en känsla av spänning för att förverkliga händelsen på sitt sätt. Till exempel sprang poliserna efter tjuvarna som var rädda för att bli tagna. Per som vaktar Sara blir spänd och uttrycker det kroppsligt genom att hoppa upp och ner, när Saras kompisar närmar sig fängelset för att rädda henne. Jag anser att i den här aktiviteten spelar barnen roller som hör ihop med den känslan de vill undersöka. I enlighet med Freud (i Hägglund, 1989:14-15) benämner psykologen att lek är ett sätt att uppfylla sina önsknings. Det som barnet känner sig trygg till kan upprepas och händelser kan ändras i barns lek till något som stämmer med det de vill ha, samt att barn kan förebygga sina obehagliga känslor i leken. Utifrån observationen av ”åka på

semester” talar Tina (lillasyster) om för Maja (mamma) att hon ska svara ja när Tina frågar om hon får ta med sig sina simballonger. När Maja ger Tina det svar hon önskade sig, uttrycks hennes glädje med ett stort leende. Senare under leken upprepar Tina sin glada känsla av att ha med sig sina simballonger till semestern med sitt kroppsspråk. Vygotskij påpekar även att med hjälp av sin fantasi skapar individen inre bilder som påverkar den emotionella sidan, det vill säga fast inte situationen som skapas stämmer med verkligheten så är känslorna verkliga (Vygotskij, 2005:22). Vilket jag kunde uppleva och tolka i de flesta rollekarna utifrån de verbala och kroppsliga kommunikationer som jag observerade.

Att leka med något så som ett föremål eller en lekkamrat tillhör lek, men det är mer spännande och roligare att leka med någon som har andra idéer för att utveckla leken (Åm 1993: 28 f.). I de fem rollekarna som jag observerade lekte barn tillsammans med andra barn och även en vuxen var delaktig i rolleken ”polis och tjuv”. Det visades att deltagarna som ingick i ett socialt samspel utvecklade roliga och spännande lekar med hjälp av de idéer som deltagarna delade med sig. Enligt Vygotskij (i Strandberg, 2007:47 f.) är det en grundläggande kompetens att samspela med andra på olika sätt, såsom mellan barn och vuxna samt mellan barn och barn. Därför menar Vygotskij (i Strandberg, 2007:48) att språket är väldigt viktigt för att barn ska kunna utveckla kunskaper. Språket utvecklas i sociala samspel samt att språket får individen att tänka. Även Löfdahl benämner att det är med hjälp av språket som barn kan samspela med andra för att förstå och tolka olika saker, det språk som omfattar både verbalt och kroppslig kommunikation (Löfdahl, 2004:13). I resultatet kan man se att de som deltog i rollekarna använde sig av både verbala och kroppsliga kommunikationer. Det visades även att språket, både det verbala och kroppsliga, var väsentliga att användas i leken för att barnen tydligt skulle förstå vad andra menar och lära sig tolka olika situationer. En annan fördel med att barnen använde sig av språket var att barn även utvecklade sitt språk. Ett exempel visas i observation ”spela bowling” när Jan hjälper Sara att utveckla hennes ordförråd på så sätt att han rättar henne med att säga: -... *det här är en klot*. Han hjälper även Sara att uttala ett ord rätt.

Barn använder sig utav metakommunikativa språk som används muntligt och kroppsligt, för att skapa ordning, skydda och vidareutveckla i rolleken. På så sätt att barn tilldelar sig själv en roll och sin lekkamrat när de ska påbörja en lek, denna typ av metakommunikation kallas för indirekt uppmaning (Hangaard Rasmussen, 1993:46). Detta visades i resultatet av de lekar

som precis skulle börja, till exempel var Oskar den som tilldelade roller till deltagarna innan de skulle leka polis och tjuv.

Det som vidare skapar ordning, skyddar och vidareutvecklar rolleken är att det finns en regissör i leken som bestämmer vad som ska hända i leken, samt en annan person som hämtar nödvändig rekvisita eller som rättar andra som säger fel repliker (Hangaard Rasmussen, 1993:48). Några exempel på detta redovisas. I observation av riddarleken kan man utläsa att Gabriel är regissören i leken, han talar både om vilken roll han och Ida ska ha samt att han bestämmer vad som ska hända i leken. Ida är den som hämtar hopprepen som används i leken. I observation av ”spela bowling” rättar Jan när Sara säger boll till en klot. I observation av mannen och hunden har Anders en dominerade roll där han förklarar hur handlingen ska utspelas och talar om för Stefan som är hunden vad han ska göra. Hangaard Rasmussen (1993: 52) menar däremot att barn som dominerar i leken kan antingen utveckla eller hämma leken, beroende på hur stort intresse barnet har för makt. Gabriels dominant roll påverkar Ida så pass negativt att hon bestämmer sig för att inte vara med, men Anders dominant roll i leken vidareutvecklar handlingen tillskillnad från Gabriels dominerande roll. Utifrån observationerna kunde jag tolka att det beror på om karaktären i rolleken har en dominerande roll som Anders fall som är husse till hunden, blir personen lättare accepterad som dominant av deltagarna och leken kan då utvecklas. Medan om en person som i Gabriels fall är intresserad av att ha makten i leken kan det vara mycket lättare att leken hämmas.

Det blir en lyckad lek mellan kompisar när barnen under leken använder sig utav tre sociala lekregler. Dessa är ömsesidighet som innebär att barn emellan kompromissar för att det ska vara jämställt oberoende av åldern, samförstånd som innebär att barn vet vad de leker och att de leker och turtagande där barn turas om att bestämma (Knutsdotter Olofsson, 1993:121). Dessa lekregler användes på rätt sätt i de flest rollekarna som utspelades under en längre tid, till skillnad från exempelvis riddarleken som inte blev lyckad, eftersom Ida fann situationen orättvis och bestämde sig efter en stund för att inte vara med. Knutsdotter Olofsson (2003:84) konstaterar att barn som inte förstår de sociala reglerna har brist på den sociala kompetensen. Vilket kan kopplas till Gabriels attityd och förhållande till riddarleken som framhävdes i observationen.

5.2 Kan barn i rollek påverka sitt tänkande för att utveckla förståelse för andra och omgivningen, i så fall hur?

Det krävs att barn har sociala färdigheter för att delta i en rollek som inte har några förutbestämda regler och är öppen därför att handlingen styrs av barns fantasi. På så vis att barn förstår och är medvetna när lek är på skoj, i form av att använda gester, rörelser och tonläge (Åm, 1993:17 och 37 ff.) Det är de sociala färdigheterna som kallas för förståelse av metakommunikativa signaler som används i leken och utanför för att förstå verkligheten (Öhman, 2003:88). De sociala färdigheterna kallas även för leksignaler. Det är viktigt att barn är tydliga med signalerna så att inte andra missuppfattar eller tycker att det är svårt att tolka leksignalerna (Knuttdotter Olofsson, 2003:23). I alla fem observationer av rollek använder sig barnen av leksignaler i form av tonläge och rörelser för att visa i leken vad som är på skoj eller på riktigt. Däremot kan man i observation av ”mannen och hunden” se hur Stefan som är hunden missuppfattar Anders leksignaler för vad Stefan ska göra, eftersom Anders är otydlig med det han menar. Detta upprepas även under lekens gång.

Det finns även barn som inte förstår leksignalerna och tycker att det är svårt att förstå dem. Dessa barn får det svårt att tyda vad som är på riktigt från det som inte är det, vilket medför att deras status som lekkamrat är låg. Det vill säga att barnen inte befinner sig på samma plan som de andra, och leder till att andra barn inte ofta vill ha de som lekkamrater (Hangaard Rasmussen, 1993:49). I observation av ”åka på semester” blir Linus införd i leken som deltagare av en pedagog. Linus förstår inte riktigt att kartongrören ska föreställa resväskor samt att väskan på låtsas innehåller kläder, eftersom att han inte ser rören som väskor och ser inga kläder i väskorna. Detta medför att Oskar och Per inte blir nöjda med Linus som lekkamrat och visar det med både verbala och kroppsliga uttryck att de inte vill ha med honom i leken.

Barn utvecklar social kompetens när de kan delta i rollek, i form av att ta en annans perspektiv för att känna hur det är att vara någon annan. Barnen får möjlighet att öva på olika typer av känslor vilket kan även utveckla förståelse för hur andra känner och agerar (Knuttdotter Olofsson 1993:116 f.) Vilket förklarar att det är med hjälp av fantasi ett barn utvecklar kreativiteten och gör det möjligt att kombinera kunskaper och erfarenheter från verkligheten till något nytt (Knuttdotter Olofsson, 1993:68). Det är på så vis fantasi, kreativitet och skapande hör ihop (Öhman 2003:100). I de rollekar som jag tidigare även

nämnde, spelade barnen vara någon annan för att passa in i rolleken eller föreställde sig saker annorlunda i leken med hjälp av sin fantasi. Barnens roll utvecklade olika typer av känslor som uttrycktes verbalt och kroppsligt.

Barn som deltar tillsammans med andra i rollek lär sig samarbeta och förstå samarbetets centrala regler, ömsesidighet, turtagande och samförstånd. Detta tyder på att barn har social kompetens när de kan handla i en social kontext som exempelvis rollek (Knutsdotter Olofsson 1993: 116 f. och Johansson & Pramling Samuelsson , 2003:23-24). De flesta barn utvecklade innehållet i rolleken med hjälp av att samarbeta på så sätt att de lyssna på varandra, kompromissade så att barnen bestämde lika mycket och hjälpte varandra genom att ge förslag och uttryck för egna idéer. På så sätt kunde de utveckla nya kunskaper. Ett exempel som bevisar detta är ur observation ”spela bowling” när Sara observerar när Jan ska kasta klotet. Efter att han hade kastat klart, blev Sara inspirerad av hans kast. Vilket medförde att då det var hennes tur försökte hon inta samma position som Jan och kastar iväg klotet. Ett annat exempel är när Kalle som blir tilldelad en roll i leken ”polis och tjuv”, kommer på ett förslag att pinnen som han plockade upp kan få en att svimma. Vilket fick den fångslade att förstå vad konsekvenserna kan bli om man blir träffad. Löfdahl diskuterar att när barn i sociala samspel använder sig av verbal och kroppslig kommunikation kan man utbyta erfarenheter och sätta samman olika erfarenheter till nya kreativa innehåll (Löfdahl, 2004:93). Vilket kopplas till de exemplen ovan. Eftersom det var med hjälp av det kroppsliga och verbala kommunikationen som barnen emellan kunde växla erfarenheter, som utvecklade förståelse för lekens innehåll och utvecklade leken.

Det som ovan har presenterats förklarar att lek kan utveckla barnets språk, tänkande och fantasi, samt att leken kan även utveckla empati och inlevelse (Hangård Rasmussen, 1983:35, Öhman, 2003:83).

5.3 Vilken betydelse har pedagogens roll i barns rollek?

En del forskare har kommit fram till att pedagoger har varit rädda för att interagera i barns lek, eftersom vuxna som deltar i leken kan dominera (Åm, 1988:33). Men Knutsdotter Olofsson menar att deltagande av vuxna har en positiv effekt för barns utveckling, de vuxna ska fungera som stöd i barns lek i form av att den vuxna visar respekt. Det vill säga att den vuxna inte avbryter eller stör leken, eftersom barn i rollek behöver koncentrera sig för att uppfatta

och förstå andra barns förhållande till rollek (Knutsdotter Olofsson, 1993:123 och 125). Det visade sig i resultatet att Katja som är pedagog störde och avbröt leken när hon bad deltagarna i rolleken att prata lägre, därefter tog pedagogen med en av deltagarna till rummet bredvid för att de skulle äta frukt. Detta påverkade de andra deltagarna och en av deltagarna bestämde sig för att inte vara med. I detta fall visade pedagogen ingen respekt för barns lek.

En vuxen ska helst delta när barn talar om vilken roll de ska spela eller delta medan leken redan är igång, för att de vuxna ska vara med i leken på barns villkor. Den vuxne kan sedan i rolleken öka rollistan utifrån att få med barn som har svårt att leka eller står utanför leken genom att föreslå barnet en roll (Åm, 1988:41-42). I resultatet kan man utläsa att pedagogen Frida blir tilldelad en roll i leken ”polis och tjuv”, av ett barn som är deltagande i leken. Detta medförde i sin tur att Frida på ett naturligt sätt fick med Kalle i leken genom att tilldelade honom en roll som var passande till leken, samtidigt som hon höll fokus i leken.

När en pedagog är delaktig i rollek är det viktigt att pedagogen utgår från barnens villkor och vara en av de, så att inte den vuxne dominerar. Den vuxne ska försöka berika och utveckla leken utifrån att ställa frågor, ge förslag och lägga fram tillgängligt material i leken. Den vuxne ska även använda sig av rolltypiskt språk och handlande för att leksignalerna ska tydligt visas för vad som är fantasi och verklighet. Detta för att det ska vara lätt att tyda leksignalerna för de barn som har svårt att förstå signalerna, pedagogen kan även förtydliga lekreglerna ömsesidighet, samförstånd och turtagande (Knutsdotter Olofsson, 1993:125 och 127). Utifrån observation av ”polis och tjuv” kan man utläsa hur pedagogen Frida som blev tilldelad en roll, utvecklade leken på ett positivt sätt tillsammans med barnen. Hon pratade och handlade som de samt att hon ställde frågor, gav förslag på vad som skulle kunna göras och hämtade fram material som gav rolleken ett nytt innehåll. I leken ”åka på semester” tog pedagogen Faja Linus in i leken, som visade sig ha svårt att förstå leksignalerna och deltagarna ville inte fortsätta att leka. Jag anser att Faja kunde, i detta fall, ge sig själv och Linus en roll i leken samtidigt som hon utgår från barnens villkor och använder ett rolltypiskt språk och handlande. Detta för att pedagogen skulle kunna förtydliga leksignaler för vad som är fantasi och verklighet för att Linus ska utveckla förståelse till detta. Pedagogen skulle även kunna förtydliga lekreglerna för att Linus ska lära sig att delta i rollek.

En pedagog ska vara försiktig med att försöka få med barn som bland annat har svårt att leka på grund av någon anledning, eftersom det inte alltid är positivt (idagsidan, SvD, 09-10-12).

Vilket man tydligt kunde se utifrån resultatet, när pedagogen tog in Linus i leken som ledde till att de andra barnen vägrade leka med Linus och leken avbröts. Det förslag som Åm lyfte fram utifrån Rasmussens exempel på hur pedagogen kan få med ett barn som inte leker utan att påverkar leken, är när leken aktivt är igång. Detta eftersom att de andra barnen inte koncentrerar sig då på den nya deltagaren utan är aktiva i leken som pågår (Åm, 1988:44 f.). Det var på ett sådant sätt Frida gjorde när hon fick med Kalle i rolleken. Hon fick med Kalle som bara satt och iakttog barnen och pedagogen som lekte ”polis och tjuv”, medan leken var aktiv igång, och när deltagarna var koncentrerade i leken. Hon tilldelade honom rollen som vakt i fängelset vilket var passande för temat i leken.

För att kunna möta situationer tillsammans med barnet som på grund av någon anledning inte leker med andra barn, är det viktigt att en pedagog förstår barnets perspektiv. Detta på så vis att pedagogen ständigt är lyhörd och reflekterar kring barns uttryck och de sammanhang de ingår i. En pedagog bli på så vis mer reflekterande vilket behövs för att förstå varför barn agerar på ett visst sätt eller vad ett barn tänker (Johansson & Pramling Samuelsson, 2003:23-24). En pedagog kan få det lättare att på ett naturligt sätt delat i lek om pedagogen först observerar leken (Åm, 1988:42). I observationen av ”polis och tjuv” kan man se hur pedagogen iakttar barnens lek, och som sen visar ett intresse för att vara med och leka. Det visade sig att hon då visste hur hon skulle förhålla sig i leken och vem som behövde lyftas fram i leken. Jag anser att det hade varit bra om pedagogen Faja hade observerat leken som hon försökte få med Linus att delta i. Då hade hon förstått vad anledningen var till att barnen inte fortsatte sin lek. Det hade även gett henne möjligheten att påverka leken positivt, genom att själv delta på ett naturligt sätt samtidigt som hon får med Linus och vägleder honom till hur man ska leka. Det är viktigt som det står i läroplanen för förskolan (1998), att de vuxna i förskolan ska vägleda och stimulera barnen. För att de ska få möjlighet till att utveckla nya insikter och kunskap samt för att de ska utveckla sin kompetens (se Lärarförbundet, 2006:28).

6. Slutdiskussion

Mitt syfte med denna undersökning var att belysa vad som utmärker en fungerande rollek för att förstå hur barn i samspel med andra utvecklar social kompetens, och hur det vidare får barn att se, förstå och hantera sin verklighet i rollek. Jag ville även synliggöra vilken betydelse pedagogens roll har i förhållande till barns sociala kompetens i rollek. Jag anser att mina frågeställningar gav relevanta och lämpliga svar som belyste mitt syfte.

Det visades i mitt resultat att ett barn använder sig av sin fantasi i rollek och utvecklar leken med sin kreativitet. Barnen kunde med hjälp av sin fantasi ta en annan persons perspektiv, lära sig förstå att andra inte har samma åsikter som man själv har, samt lära sig förstå andras känslor och utveckla förståelse för sina egna känslor. Jag menar som Löfdahl (2004:46) att barn skapar mening och innebörd med hjälp av fantasi. Därför är det bland annat viktigt att det ska finnas tillgång till lekmaterial som kan användas på olika sätt för att barn ska kunna utveckla sin kreativitet, vilket har visats sig i resultatet. Resultatet visar när barn i rollek ingår i sociala samspel med andra kan de utbyta erfarenheter och idéer för att utveckla innehållet i rolleken samtidigt som barnen lär sig nya saker. Barnen fick alltså rolleken att fungera när de samarbetade. Det kräver av barn att de har sociala färdigheter vilket innebär att barnen i leken använder sig av de sociala lekreglerna, ömsesidighet, samförstånd och turtagande. På så vis blev leken lyckad och rättvis. Barnen i rollek använde även leksignaler för att utveckla rolleken. Det visade sig att det är viktigt för ett barn att förstå leksignalerna i rolleken för att kunna skilja på det som var fantasi och verklighet, och även godtas som lekkamrat. Därför anser jag att det är viktigt att barn får använda sin fantasi i exempelvis rollek, för att barn ska få möjlighet att utveckla sin kreativitet för att skapa något nytt i verkligheten och få en förståelse för verkligheten. Barnen får möjlighet att bearbeta, pröva och ompröva sina tankar. Barn i rollek har möjlighet att utveckla kommunikationsfärdigheter för att kunna samarbeta med andra och förstå leksignaler som utvecklar leken och barnens sociala kompetens. Detta sker genom att barn i rollekar använder sig både av det verbala och kroppsliga språket för att de andra barnen i leken skulle förstå, tänka och tolka vad som sägs och görs. Till följd av detta övar barnen på det verbala och kroppsliga språket.

Det är inte alla som ser fördelarna med att en pedagog interagerar i leken, eftersom en del har varit rädda för att dominera leken. Detta medför att barn inte kan skilja mellan fantasi och verkligheten (Åm, 1988: 33). Men mina resultat visar att det är en stor fördel om en pedagog

deltar i leken genom att utgå från barns villkor och förhållningssätt i leken. En vuxen som deltar i leken kan även öka rollistan genom att få med sig barn som står utanför eller har svårt att leka. Resultatet visar att det är viktigt att pedagogen ser barnen utifrån deras perspektiv, för att på ett naturligt sätt försöka få med barn som har svårt att leka eller står utanför leken. På så sätt kan pedagogen förtydliga leksignaler och lekregler så att barnen kan utveckla förståelse för dessa element.

Mitt resultat visar att i rollek har barn möjlighet till att utveckla social kompetens. Det vill säga att barn utvecklar språk, fantasi, känslor, tänkande, förmågan att samarbeta och kommunicera, vilket gör att rollek har en stor betydelse för barnens sociala kompetens. Det bekräftar det som står i läroplanen för förskolan (1998): ”I lekens och det lustfyllda lärandets olika former stimuleras fantasi, inlevelse, kommunikation och förmåga till symboliskt tänkande samt förmåga att samarbeta och lösa problem.” (Se Lärarförbundet, 2006:27).

6.1 Reflektion av metod

Valet av metod för att genomföra min undersökning, anser jag var lämplig att använda. Det gav mer resultat än förväntat. Men konsekvenserna gjorde att det blev svårare att begränsa materialinsamlingen. Jag lyckades för det mesta hålla mig inom ramarna för det som skulle undersökas, detta utifrån att hålla koll på frågeställningar och syfte. Jag märkte efter undersökningen att jag hade samlat på mig teman som inte hade med min undersökning att göra, och var tvungen att ta bort dem. Medan jag observerade barns rollekar skrev jag ner både det kroppsliga språket och verbala i en loggbok, vilket jag ansåg var väldigt ansträngande eftersom det fanns så mycket att skriva om. Detta gjorde även att jag kunde missa något när jag koncentrerade på en sak och skrev ner det utsedda information. Stukát menar att observera kan vara tidskrävande (Stukát, 2005:49). Vilket jag upplevde under observationstillfällena att det var väldigt tidskrävande att skriva ner så mycket som kunde hända under rollekarna. Därför anser jag att i sådana undersökningar skulle vara lämpligt att använda sig utav en bandspelare. För att man ska hinna få ner så mycket information som möjligt genom att prata in det som sker i bandspelaren.

Det negativa med observationer är att man inte kan studera människors tankar och känslor, vilket kan upplevas som väldigt begränsad (Stukát, 2005:49). I mitt fall uttryckte barn oftast sina känslor kroppsligt som för mig var konkret och lätt att tolka. Barnen pratade om det de

tänkte högt för att uppmärksamma de andra i sin omgivning för att dela med sina tankar. Det hade ändå varit intressant för mig att fråga barnen direkt efter deras rollek, om de har upplevt eller varit med något liknande förut och hur det kändes vid det tillfället. Likaså skulle det vara intressant om jag diskuterade med några pedagoger om deras syn i förhållande till barns lek, för att jämföra eller kombinera resultatet med observations material. Däremot anser jag att med hjälp av observationen som jag valde att fokusera på fick jag ett material som var lämplig för min undersökning.

Larsen hävdar att forskaren under sin observation önskar att den egna närvaro inte ska påverka den situation som observeras (Larsen 2009: 90). Detta var självklart något som jag önskade under tiden jag observerade, men min närvaro väckte en viss nyfikenhet hos barnen. De undrade ofta vem jag var och gjorde. Men det var inget som påverkade leken negativt, utan det var deras som jag kallar för ”tillfällig paus”. I mitt fall som observatör kunde det avbryta min uppmärksamhet av rollekarna som observerades.

Resultatet av denna undersökning gäller enbart för de barngrupper i den förskolan som jag har valt att studera därför går det inte att generalisera undersökningen. Jag skulle tycka att det vore intressant om man gjorde liknande undersökning men då utifrån ett större perspektiv.

7. Käll- och litteraturförteckning

7.1 Otryckta källor

Observation av ”åka på semester”. (09-10-06), inomhus: Kristina Mousa

Observation av ”riddare”. (09-10-07), utomhus: Kristina Mousa

Observation av ”spela bowling”. (09-10-08), inomhus: Kristina Mousa

Observation av ”polis och tjuv”. (09-10-08), utomhus: Kristina Mousa

Observation av ”mannen och hunden”. (09-10-09), inomhus: Kristina Mousa

Förskolans Arbetsplan, 2009: Utbildningskontoret

7.2 Litteratur

Hangaard Rasmussen, T. (1993). *Den vilda leken*. Lund: Studentlitteratur.

Hangård Rasmussen, T. (1983). *Lekens betydelse: en studie i förskolebarnets psykiska utveckling*. Lund: Liber

Hägglund, Kent. (1989). *Lek-teorier*. Arlöv: Berlings.

Johansson, E & Pramling Samuelsson, I (red.). (2003). *Förskola- barns första skola*. Lund: Studentlitteratur.

Knutsdotter Olofsson, B. (2003). *I lekens värld*. 2.uppl. Stockholm: Liber.

Knutsdotter Olofsson, B. (1993). *Lek för livet*. Stockholm: HLS förlag.

Larsen, Ann Kristin. (2009). *Metod helt enkelt*. Gleerups.

Läraryrket. (2006). *Lärarens handbok: skollag, läroplaner, yrkesetiska principer, FN:s barnkonvention*. 6. uppl. Stockholm: Läraryrket

Löfdahl, A. (2004). *Förskolebarnens gemensamma lekar- mening och innehåll*. Lund: Studentlitteratur.

Strandberg, L. (2007). *Vygotskij i praktiken – bland plugghästar och fusklappar*. Stockholm: Norstedts akademiska förlag

Stukát, Staffan (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur

Vygotskij, S L (2005). *Fantasi och Kreativitet i barndomen*. Göteborg: Daidalos AB.

Wélen, T (2003). *Kunskap kräver lek*. Stockholm: Libersförlag. www.skolutveckling.se

Åm, E. (1993). *Leken ur barnets perspektiv*. Borås: Natur och Kultur.

Åm, E. (1988). *Leken i förskolan - de vuxnas roll*. Stockholm: Natur och Kultur.

Öhman, M.(2003). *Empati genom lek och språk*. 2. uppl. Stockholm: Liber AB

7.3 Elektroniska källor

http://www.svd.se/nyheter/idagsidan/barnunga/artikel_3630029.svd